

บทคัดย่อ

การเพิ่มขีดความสามารถ (Competency) ในการแข่งขันของประเทศในเวทีสากล ถือเป็นวาระที่กำลังได้รับความสำคัญในการวางแผนพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อศักยภาพในการพัฒนาไปสู่เป้าหมายก็คือ “การศึกษา” (Education) ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ของทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ของประเทศอันจะนำไปให้เกิดกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยปัจจัยในการแข่งขันของประเทศส่วนหนึ่งมีการพัฒนาจากรากเหง้าอันงดงามของวัฒนธรรมที่สั่งสมมาจากบรรพบุรุษ จนกลายเป็นอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม (Cultural Industry) อันมีผลต่อรายได้มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic Product) นอกจากนี้ ประเทศต่างๆ ยังมีการพัฒนาอัตลักษณ์ (Identity) ให้มีความแข็งแกร่งเพื่อที่จะก้าวเป็นมหาอำนาจทางวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง ซึ่งยังสามารถล่าอาณานิคมทางวัฒนธรรมได้มากขึ้นเท่าไร ก็จะมีส่งผลต่อรายได้และขีดความสามารถมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งเป็นตัวแปรผันตรงตามความนิยมของอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งประเทศผู้เป็นผู้ถูกรอบงาย่อมได้รับการกลืนทางวัฒนธรรมได้โดยง่าย ซึ่งเมื่อไม่สามารถเป็นประเทศผู้ผลิต ก็ย่อมเป็นประเทศผู้บริโภคซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ (Pirate) ในที่สุด

การคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ (Copyright Work) ถือเป็นการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์และการคืนองค์ความรู้กลับสู่สังคมเพื่อสร้างดุลยภาพแห่งองค์ความรู้ตามวงจรแห่งลิขสิทธิ์ กล่าวคือ เมื่อกฎหมายได้คุ้มครองให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้สร้างสรรค์แล้วตลอดอายุขัยของผู้สร้างสรรค์และอีกช่วงระยะเวลาหนึ่งหลังจากที่ผู้สร้างสรรค์เสียชีวิต งานอันมีลิขสิทธิ์ทั้งหลายเหล่านั้นก็จะตกเป็นสาธารณสมบัติทางวัฒนธรรม (Public Domain) ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ (Copyright Law) อีกด้านหนึ่งที่สังคมยังขาดความรู้ความเข้าใจในส่วนนี้อยู่มาก โดยสังคมจะรับรู้เพียงว่ากฎหมายลิขสิทธิ์จะคุ้มครองปกป้องผลประโยชน์ให้กับบุคคล หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งเท่านั้น โดยมีได้คำนึงประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากกฎหมายลิขสิทธิ์ ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองเมื่อได้สร้างสรรค์ผลงานอันคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ทันทีหลังจากที่สร้างงานชิ้นนั้นๆ แล้วเสร็จ หรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการเข้าถึงสาธารณสมบัติทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอันเป็นรากฐานที่สำคัญในการศึกษา ทั้งในการพัฒนาตนเอง ตลอดจนการพัฒนาประเทศต่อไปตามลำดับ ซึ่งเมื่อสังคมไม่ได้เล็งเห็นและเข้าใจในกฎหมายลิขสิทธิ์อย่างถ่องแท้ ก็ทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์มีให้เห็น

อยู่อย่างดาดำและไม่สามารรถแก้ปัญหาได้อย่างเด็ดขาด ตลอดจนกลายเป็นการทำลายวงจรแห่งอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมอีกทางหนึ่งด้วย

ผู้ศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญของเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์อีกด้านหนึ่งอันมีคุณค่ามหาศาลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการศึกษาให้กับสังคม จึงได้ดำเนินโครงการจัดตั้งศูนย์สาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (A Project for Thailand Public Domain Center; TPDC) ขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อการบริหารจัดการองค์ความรู้อันเป็นสาธารณสมบัติทางวัฒนธรรม อันได้แก่ สาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมหรืองานอันมีลิขสิทธิ์ที่หมดอายุในการคุ้มครองแล้ว (Public Domain) ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ ทั้งนี้ตามกฎหมายสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางโดยไม่ผิดกฎหมายแต่อย่างใด ตลอดจนมีส่วนให้บริการและบริหารจัดการงานอันมีลิขสิทธิ์ (Copyright Work) พร้อมทั้งงานลิขสิทธิ์กำพร้า (Orphan Work) อย่างเป็นระบบอีกด้วย

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการ อันได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายพบว่ากลุ่มเป้าหมายยังขาดความรู้ความเข้าใจในระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ และไม่ทราบเรื่องการตกเป็นสาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมของงานอันมีลิขสิทธิ์ ตลอดจนมีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจกับการจัดตั้งศูนย์สาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Public Domain Center; TPDC) เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลสรุปจากการทำแบบสอบถามและการสัมภาษณ์สามารถชี้ให้เห็นว่า ร้อยละกว่า 99 มีความสนใจและคาดหวังให้มีการดำเนินการจัดตั้งศูนย์สาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยขึ้นจริง รวมไปถึงการดำเนินการในส่วนของการสร้างความเข้าใจในเรื่องของลิขสิทธิ์และระบบทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้องค์ประกอบสำคัญที่กลุ่มเป้าหมายที่ให้สัมภาษณ์มีความเห็นตรงกันว่าควรจะมีอย่างยิ่งภายในศูนย์ก็คือ สาธารณสมบัติทางวัฒนธรรม (Public Domain) ที่มีจำนวนมากหลากหลาย และเพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ กล่าวคือเป็นแหล่งหรือศูนย์กลาง (Center) ที่รวบรวมงานสาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมไว้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถือเป็นความคาดหวังที่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีประเด็นสำคัญอื่นๆ อาทิ การให้ความสำคัญกับพนักงานผู้ให้บริการว่าควรมีภูมิความรู้อันสามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจน และให้บริการได้อย่างมีอาชีพ ตลอดจนสถานที่ตั้งของศูนย์ก็ควรจะอยู่ในที่สามารถเดินทางไปถึงอย่างสะดวกอีกด้วย เป็นต้น

ในส่วน of ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้ศึกษาให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมอันจะส่งผลกระทบต่อการจัดตั้งศูนย์สารสนเทศสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ตลอดจนการศึกษาแนวทางในการบริหารต่างๆ เพื่อสร้างแนวทางในการจัดตั้งศูนย์ให้มีการดำเนินการอย่างราบรื่น มั่นคง และยั่งยืน ทั้งนี้หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การผานองค์ความรู้ที่ได้จากข้อมูลทั้ง 2 แหล่งจะสามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดศูนย์สารสนเทศสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย อันสามารถเป็นศูนย์กลางของการเปิดโอกาสการเรียนรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าอย่าง “สารสนเทศสมบัติทางวัฒนธรรม” (Public Domain) ที่นับว่าเป็นผลงานสร้างสรรค์จากบรรพบุรุษที่ถูกมองข้ามไปเป็นเวลานาน เพราะสาเหตุสำคัญคือความไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งในการคุ้มครองลิขสิทธิ์และยังไม่มีผู้รวบรวมอย่างจริงจัง นอกจากนี้การจัดตั้งศูนย์สารสนเทศสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยจะถือเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาแล้ว ยังนับว่าเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ (Copyright Law System) อีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ยังมีการบริหารจัดการในส่วนองงานอันมีลิขสิทธิ์ (Copyright Work) และงานลิขสิทธิ์กำพร้า (Orphan Work) อันเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ไม่สามารถค้นหาหรือหาเจ้าของสิทธิ์ได้ยาก ให้ทราบถึงที่มาที่ไปเพื่อการนำไปใช้งาน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการลดความหวาดระแวง (Copyright Paranoid) ต่อการถูกฟ้องร้องในการนำงานอันมีลิขสิทธิ์ไปใช้ในการแสดงและการผลิต ตลอดจนอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นการบริการเกี่ยวกับงานอันมีลิขสิทธิ์อย่างครบวงจร โดยการบริหารงานโดยต้นสังกัดที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับการทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) โดยตรง คือ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์

ทั้งนี้ผู้ศึกษามีการศึกษาความเป็นไปได้ในการวางแผนส่วนของการบริการต่างๆ อันจะเป็นที่มาของรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ อาทิ การให้บริการห้องสมุดสารสนเทศสมบัติทางวัฒนธรรม (TPDC Multimedia Library) ที่ให้บริการด้วยสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้บริการ ตลอดจนการให้บริการและทำสำเนาสารสนเทศสมบัติทางวัฒนธรรมในรูปแบบที่มีการนำเอานวัตกรรมใหม่ๆ ของโลกมาใช้ อาทิ เครื่องพิมพ์หนังสือ Espresso Book Machine ซึ่งเนื้อหาจะเป็นวรรณกรรมที่ตกเป็นสารสนเทศสมบัติทางวัฒนธรรมมาให้บริการกว่า 20,000 รายการ โดยเครื่องนี้สามารถพิมพ์หนังสือหนึ่งเล่มได้ในเวลาเพียง 5 นาที ซึ่งเป็นเครื่องที่ใช้ในห้องสมุดประชาชนนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้ศึกษาได้ติดต่อบริษัทผู้ผลิตได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และคาดว่าจะหากสามารถจัดตั้งศูนย์ ตลอดจนเปิดดำเนินการจริงจะสามารถนำมาให้บริการได้ หรือการดาวน์โหลด (Download) สารสนเทศสมบัติทางวัฒนธรรมสู่มือถือหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ เป็นต้น ตลอดจนส่วนของ

การบริหารและจัดการงานอันมีลิขสิทธิ์ (Copyright Clearing Center; CCC) และส่วนบริหารและจัดการงานลิขสิทธิ์กำพร้า (Orphan Works Center; OWC) ที่จะจัดให้มีการบริการสืบค้นข้อมูลของงานอันมีลิขสิทธิ์อย่างมีระบบและครบวงจรอีกด้วย

โดยแผนการจัดตั้งศูนย์จะมีแนวทางที่ครอบคลุมในด้านต่างๆ อาทิ แผนการตลาด การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การวางแผนการเงิน ทั้งนี้จะแสดงให้เห็นแนวทางของการบริหารจัดการสาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมและการบริหารจัดการงานอันมีลิขสิทธิ์ ตลอดจนงานลิขสิทธิ์กำพร้าได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถนำไปศึกษาต่อเนืองได้ และสามารถมองเห็นแนวทางในการจัดตั้งได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเมื่อศึกษาถึงประมาณการรายรับ รายจ่ายแล้วพบว่า จากการประมาณการรายรับ รายจ่ายจากแผนการเงิน จะเห็นได้ว่างบกำไร ขาดทุน (Income Statement) ของศูนย์สาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในช่วง 3 ปีแรก ของการดำเนินการจะมีผลกำไรอยู่ในเชิงบวกมาโดยตลอด โดยในปีที่ 3 ของการดำเนินการ จะสามารถคืนงบประมาณสนับสนุนจำนวน 10 ล้านบาทกลับสู่กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ ด้วยระยะเวลาดำเนินการเพียง 2 ปี ตลอดจนยังมีผลกำไรอันสามารถจะนำไปใช้ในการบริหารและจัดการศูนย์ในปีต่อไปได้อีกเป็นจำนวนที่มากพอต่อประมาณการความต้องการใช้จ่ายในปีถัดไป โดยสามารถที่จะมีผลกำไรคงเหลือเป็นจำนวนที่พอเพียงต่อประมาณการรายจ่าย ถึงแม้จะเป็นการศึกษาในกรณีที่ย่ำแย่ที่สุด (Worst Case) ก็ตาม ซึ่งแนวโน้มของผลกำไรลดหลั่นกันลงมาเป็นลำดับ จากกรณีที่ดีที่สุด (Best Case) กรณีปกติ (Most Likely Case) และกรณีที่แย่มากที่สุด (Worst Case)

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษามีความตั้งใจที่จะนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์สาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เพื่อให้เห็นภาพเป็นรูปธรรมเพื่อการศึกษาต่อเนือง และเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานจริงในอนาคต เพราะหลังจากที่ได้ศึกษาแล้ว พบว่า นอกจากศูนย์สาธารณสมบัติทางวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางของสาธารณสมบัติทางวัฒนธรรม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาองค์ความรู้ ก่อให้เกิดผลกำไรทางปัญญาสู่สาธารณะแล้ว ยังเป็นวิถีทางที่สำคัญสำหรับการแก้ปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างยั่งยืน ด้วยการสร้างความเข้าใจอันดี โดยการให้สังคมเกิดตระหนักรู้ถึงผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการคุ้มครองลิขสิทธิ์ อีกทั้งยังเชื่อมั่นว่าจะสามารถเป็นหนึ่งในแรงในการส่งเสริมศักยภาพในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับสากล ด้วยการพัฒนาการศึกษาอันเป็นรากแก้วที่สำคัญที่จะหยั่งรากลึก สร้างรากฐานอันแข็งแกร่งจากการสั่งสมของภูมิปัญญา ที่สะสมองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม จากประสบการณ์ ความอดุสสาหะ ของผู้สร้างสรรค์งานผู้เป็นบรรพชน จนกลายเป็นมรดกแห่งภูมิปัญญา “สาธารณสมบัติทางวัฒนธรรม” อันล้ำค่า ซึ่งหากมีการนำสาธารณสมบัติทางวัฒนธรรม

เหล่านี้มาศึกษาต่อเนื่อง หรือต่อยอดให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ชิ้นใหม่ ตลอดจนการศึกษาต่อเนื่องอย่างจริงจัง ก็ย่อมส่งผลต่อพัฒนาการของการสร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น การแสดงหรือการผลิตทางวัฒนธรรม ตลอดจนอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม ที่ถือเป็นอีกหนึ่งหัวใจสำคัญของการนำรายได้เข้าสู่ประเทศและการสงวนรักษา และพัฒนาอัตลักษณ์ของชาติทั้งดงามตามรากเหง้าวัฒนธรรมของประเทศอย่างยั่งยืนสืบไป